

บทที่ 9 ศาสนาในเอเชียตะวันออก

9.1 ศาสนาขินโต (กามิ-โน-มิชิ)

9.1.1 กำเนิดและความเป็นมาของศาสนาขินโต

ประเทศญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่ง 3 คำสั่งสอน หรือ 3 ลัทธิศาสนา คือ ศาสนาขงจื้อ พุทธ และขินโต ญี่ปุ่นได้รับศาสนาขงจื้อมาจากจีน และรับศาสนาพุทธจากอินเดียโดยผ่านมาจากจีน ส่วนศาสนาขินโตนั้นเป็นศาสนาพื้นเมืองดั้งเดิมของชนชาติญี่ปุ่น เกิดมีคู่มากับประวัติศาสตร์ชนชาติญี่ปุ่นตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน

ศาสนาขินโต มีอิทธิพลครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างของชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่เกิดจนตาย แทรกซึมลึกซึ้งในความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม อารยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นศาสนาที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นมีเอกภาพ เอกลักษณ์ เป็นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

แม้มีศาสนาอื่นเข้ามาเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ก็จะถูกอิทธิพลของศาสนาขินโตเข้าครอบงำและผสมผสาน ทั้งนี้เพราะชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่อาจละทิ้งความเชื่อของศาสนาขินโตได้อย่างสิ้นเชิง

แรกเริ่มแต่ครั้งโบราณกาลดั้งเดิม บรรพบุรุษของชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าชาวญี่ปุ่นเป็นประชากรบนพื้นโลกเพียงพวกเดียวเท่านั้นไม่มีชนชาติใด พวกเขาอาศัยอยู่บนเกาะใหญ่ 8 เกาะ และล้อมรอบด้วยเกาะเล็ก ๆ อื่น ๆ ที่ไม่มีผู้คนอาศัยอีกนับพัน ๆ เกาะ ทั้งนี้เพราะชาวญี่ปุ่นยังไม่มีทางท่องเที่ยวไปในทะเลไกล จึงไม่พบเห็นชนชาติอื่นอีก จึงสำคัญผิดคิดว่าชาวญี่ปุ่นเป็นชนชาติเดียวในโลกนี้ ความเชื่อดังกล่าวได้บันทึกไว้ในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา เป็นนิยายโบราณและตำนานพื้นบ้านที่นับถือว่าจริงและเชื่อถือสืบต่อมา

ในสมัยแรก ก่อนจะมีการเผยแพร่ศาสนาอื่นเข้ามาในเกาะญี่ปุ่นนั้น ชาวญี่ปุ่นไม่ได้เรียกศาสนาของพวกตนว่าศาสนา และไม่มีชื่อเรียกเฉพาะ เป็นความเชื่อที่นับถือ และถือปฏิบัติสืบต่อมาประจำชนชาติ และมีการรวบรวมความเชื่อ ธรรมเนียม พิธีการปฏิบัติ และเรื่องราวตำนานโบราณนิทานต่าง ๆ ไว้ในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งชาวญี่ปุ่นเรียกว่า "บันทึกแห่งสิ่งโบราณ" (โกชิกิ) ในบันทึกนี้ได้รวมเรื่องราวของเทพเจ้าทั้งหลาย และประวัติศาสตร์เทพนิยาย กำเนิดของจักรพรรดิองค์แรกของชาวญี่ปุ่น

เมื่อชาวญี่ปุ่นมาติดต่อกับจีนก็ได้ให้นำการเขียนแบบจีนมาใช้ นำพระพุทธศาสนาแบบจีน ศาสนาขงจื้อ และมูลฐานทางวัฒนธรรมจีนอื่น ๆ เป็นอันมากมาใช้ ชาวญี่ปุ่นได้นำศาสนาแบบจีนมาใช้โดยปรับปรุงเข้ากับพิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมของพวกตน คือ คังเคิมันชาวญี่ปุ่นนับถือเทพเจ้า ผีสางเทวดา และธรรมชาติ เมื่อได้รับความเชื่อของชาวจีนเข้ามาจึงมีการนับถือเช่นไหว้วิญญาณ บรรพบุรุษรวมด้วย กลายเป็นศาสนาพื้นเมือง ซึ่งจีนเรียกว่า "ทางแห่งเทพเจ้า" หรือ "ชิน-เต๋า" (Shin - Tao) และชื่อจีนว่า "ชินโต" ก็กลายเป็นที่รู้จักกันตั้งแต่นั้นมา ถึงแม้จะมีชื่อในภาษาญี่ปุ่น กามิ-โน-มิชิ อยู่ก็ตาม

ศาสนาชินโตมีกำเนิด และความเป็นมาจากความเชื่อในตำนานเทพนิยายปรัมปรา ที่บรรพบุรุษมีความเชื่อและเล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณดั้งเดิม มีการนับถือและบูชา เช่นสิ่งเขยธรรมชาติต่าง ๆ และนับถือเทพเจ้าซึ่งเชื่อว่ามี อำนาจอยู่ในธรรมชาติ เทพเจ้าเหล่านี้มีลักษณะเหมือนมนุษย์ มี 2 ฝ่าย คือฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง เรื่องราวเทพนิยายของเทพและเทพผู้สร้างนี้ มีปรากฏในคัมภีร์ "โกชิกิ (KOJIKI) และ "นิฮองจิ" (NIHONGI) ของศาสนาชินโต มีเรื่องราวโดยย่อว่า เทพอิซานางิ กับ เทพอิซานามิ ได้ทรงสร้างเกาะต่าง ๆ ของญี่ปุ่นขึ้น โดยจุ่มทอกเพชรจากสะพานลอยของสวรรค์มายังมหาสมุทร เมื่อยกทอกขึ้น น้ำทะเลซึ่งหยดจากปลายทอกก็แข็งเป็นก้อนและกลายเป็นเกาะต่าง ๆ แล้วเทพทั้งสองก็ทรงให้กำเนิดเทพและเทพอื่น ๆ ต่อมา เทพที่สำคัญยิ่งก็คือ

อะมะเตระสุ ซึ่งเป็น สุริยเทพ จันทรเทพ และพายุเทพ และเทพนัคคา (เหลน) ของ สุริยเทพอะมะเตระสุ ก็คือ สมเด็จพระจักรพรรดิ ยิมมุ หรือ ยิมมุเทโนโน ซึ่งเป็นปฐม จักรพรรดิ หรือ "มิกาโค" ของญี่ปุ่น

9.1.2 สิ่งที่นับถือของศาสนาชินโต

สิ่งที่ชาวญี่ปุ่นผู้นับถือศาสนาชินโตทั้งหลายนับถือเรียกว่า "คามิ" ได้แก่เทพเจ้าต่าง ๆ ที่อยู่บนสวรรค์ และสิ่งสถิตย์อยู่ในธรรมชาติต่าง ๆ เช่นแม่น้ำ ภูเขา ต้นไม้ทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ก็รวมถึงผีสร้างวิญญาณต่าง ๆ ที่สิ่งสถิตย์อยู่ตามสิ่งต่าง ๆ และสถานที่ต่าง ๆ และศาลเจ้า รวมทั้งสิ่งที่มีอำนาจเหนือสิ่งอื่น ทั้งสิ่งที่แลเห็น และไม่อาจแลเห็น เทพเจ้าแห่งธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ

เมื่อศาสนาพุทธมหายาน เข้ามาเผยแพร่ในเกาะญี่ปุ่นนั้น ศาสนาพุทธมหายานเข้ามาโดยการนำมาของวัฒนธรรมจีน ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่สูง บุคคลชั้นสูงในสังคมญี่ปุ่น รับวัฒนธรรมจีนก็ยอมรับนับถือศาสนาพุทธมหายานด้วย จนต่อมาศาสนาพุทธเป็นที่นับถือแพร่หลายทั่วไปในเมืองญี่ปุ่น แต่ชาวญี่ปุ่นที่นับถือศาสนาพุทธก็มีได้ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมในศาสนาชินโต และศาสนาพุทธมหายาน ก็มีได้บังคับ หรือทำลายความเชื่อดั้งเดิมอื่น ๆ ดังนั้น นักบวชในศาสนาชินโตจึงยอมรับศาสนาพุทธมหายาน และปรับศาสนาชินโตให้เข้ากับศาสนาพุทธมหายาน โดยมีการตกลงกันให้เรียกว่า "ริบยูชินโต" (Ryobu - Shinto) กล่าวคือ ทำศาสนาชินโตให้มี 2 แง่ สร้างความเชื่อถือเดิมต่อเดิมขึ้นว่า เทพเจ้าต่าง ๆ ในศาสนาชินโตก็คือว่าเป็นพระโพธิสัตว์มาเกิด สร้างบารมีช่วยเหลือสรรพสัตว์ และสถานที่สำคัญของศาสนาชินโต (ยกเว้นเพียง 2-3 แห่ง) ที่มีอยู่ทั่วไปในเกาะญี่ปุ่นนั้น ก็ยกให้พระสงฆ์ทางพุทธศาสนาเข้าครอบครองได้

ในทำนองเดียวกัน ศาสนาชินโตก็มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนาในญี่ปุ่นอย่างมาก พระสงฆ์ในพุทธศาสนายอมรับปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของชินโต และรับเอาขนบธรรมเนียม ประเพณีของชินโตเข้าไว้อย่างมาก

เหตุนี้เองชาวญี่ปุ่นที่นับถือศาสนาพุทธมหายาน

ก็นับถือศาสนาชินโตควบคู่กันตลอดมา และรัฐก็ยังยึดถือปฏิบัติพิธีกรรมที่เป็นทางการต่าง ๆ ตามคติความเชื่อของศาสนาชินโต ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้มีการฟื้นฟูลัทธิศาสนาชินโตให้เฟื่องฟูขึ้น และเป็นส่วนสำคัญในการที่รัฐบาลใจให้ชาวญี่ปุ่นรักชาติและยึดความเป็นชาตินิยมอย่างมากจนถึงปัจจุบัน

9.1.3 ความเชื่อของศาสนาชินโต

(1) ชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อสืบต่อมาอย่างฝังลึกในสายเลือกว่าศาสนาชินโตเป็นศาสนาประจำของชนชาติญี่ปุ่น เป็นประวัติศาสตร์ตำนานแห่งกำเนิดของชนชาติญี่ปุ่นและเกาะญี่ปุ่นทั้งหลายพันเกาะอันเป็นที่ตั้งของประเทศ

ผู้เชี่ยวชาญคนสำคัญของศาสนาชินโต คือ ซี. ฮอนดัน เขียนไว้ว่า

ชาวญี่ปุ่นแต่ละคนเกิดขึ้นมาในศาสนานี้ (ศาสนาชินโต) ความจงรัก

ภักดีต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในศาสนาชินโต เป็นคุณสมบัติข้อแรกของเขาในฐานะเป็น "ชาวญี่ปุ่นแท้" มันไม่ใช่เพราะเขาเลือกเอง ถึงเขาเลือกที่จะมอบตัวเองต่อศาสนาสากล เช่น พุทธศาสนาหรือศาสนาคริสต์ แต่ศาสนาเก่าประจำที่นั่นก็เป็นเสมือนชีวิต มีอิทธิพลครอบงำทุกสิ่ง เป็นรากฐานทางจิตใจและความประพฤติของเขา และเป็นแม่แบบซึ่งทุกอย่างต้องเลียนตาม

(2) เพราะเหตุที่ญี่ปุ่นเชื่อว่า ปฐมจักรพรรดิ เทนโนทรงสืบเชื้อสายมาจากสุริยเทพี และบรรดาจักรพรรดิของญี่ปุ่นทั้งปวงจึงเชื่อว่าสืบสายมาจากเทพเจ้าโดยตรงและญี่ปุ่นมีความภาคภูมิใจมากที่สุดว่าเป็นประเทศเดียวในโลกที่มีสมเด็จพระจักรพรรดิสืบต่อกันมาโดยไม่ขาดสาย สมเด็จพระจักรพรรดิของญี่ปุ่นล้วนอยู่ในสายราชวงศ์เดียวกันที่สืบเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์ โดยไม่มีการเปลี่ยนราชวงศ์เลย ฐานะของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นจึงมั่นคงยิ่งกว่าจักรพรรดิของจีนและของประเทศอื่นใดทั้งสิ้น แม้ในปัจจุบันนี้ชาวญี่ปุ่นก็ยังคงมีความจงรัก

ภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิของคนไม่เปลี่ยนแปลง

สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงมีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัวของคนทั้งชาติ ชาวญี่ปุ่นทั้งหลายเป็นครอบครัวเดียวกันหมด ญี่ปุ่นอาจยอมเสียอะไรก็ได้ แต่จะไม่ยอมเสียหัวหน้าครอบครัว คือสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นอันขาด และไม่ยอมให้อำนาจจักรพรรดิถูกสละ

คัมภีร์ของจิ อธิบายว่า สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นผู้วาดมาจากพระอาทิตย์ พระราชอำนาจต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงมีอยู่ล้วนเป็นพระราชอำนาจที่พระอาทิตย์ประทานให้ทั้งหมด มีคำสอนให้ประชาชนถวายพระราชอำนาจแก่สมเด็จพระจักรพรรดิ

(3) ศาสนาชินโตมีความเชื่อนับถือบูชาธรรมชาติ นับถือเทพเจ้าและวิญญาณ อำนาจเหนือมนุษย์ต่าง ๆ ที่เชื่อว่ามีสิ่งสถิตย์อยู่ในธรรมชาติต่าง ๆ และมีจิตใจรักธรรมชาติ

เป็นเวลาหลายชั่วคนที่ศาสนาชินโตส่งเสริมความรักธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งก็ได้หยั่งรากลงในดินแดนอาทิตย์อุทัย ก่อนหินและดอกไม้ ต้นไม้และลำธารของประเทศญี่ปุ่นผูกพันกับพิธีกรรมและคำสวดมนต์ ซึ่งมีความหมายพิเศษต่อศาสนิกชินโต แม้บ้านสร้างเพื่อตัวเขาเอง ก็จะต้องสร้างให้เกี่ยวพันโดยเฉพาะต่อดวงอาทิตย์ เพราะการบูชาดวงอาทิตย์อุทัย ได้รับถ่ายทอดกลับมาเป็นจารีตประเพณีตั้งแต่พระเจ้าจิมมูเทนโนขึ้นครองราชบัลลังก์เป็นจักรพรรดิองค์แรกในปี ก่อน ค.ศ. 660 ซึ่งเป็นปีแรกในศักราชญี่ปุ่น

เพื่ออธิบาย ชินโต นักอรรถกถาชาวญี่ปุ่น อินาโซ นิโตเบ (Inazo Nitobe) ได้อธิบายไว้ดังนี้คือ (1)

" คนรักธรรมชาติ " เรียนรู้การคิดต่ออย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่งมีอำนาจบำบัดโรคได้ มีอยู่ในดอกไม้และหญ้าในภูเขา และลำธารในผืนและเมฆ เขามองเห็นเทพเจ้าทั้งหลายปฏิบัติการในปรากฏการณ์ธรรมชาติเหล่านี้ และถ้าเทพเหล่านั้นมีกำเนิด

1. พัน ดอกบัว แพล, (โจเซฟ แกร์ เขียน), ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร, คณะศิลป-ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2518 หน้า 104 - 107.

ทิพย์แล้วทวยเทพจะไม่มีคุณภาพที่ดีหรือจะแสวงหาให้ไกลเทพออกไปทำไม ถ้ามันมีในวัฏธรรบ
 ทั่วท่าน เทพทั้งหลายดีและยุติธรรม ทำไมจะแสวงหาความยุติธรรมและความดีในที่ไหนอีก
 ดังนั้นการเป็นอยู่แบบชีวิตธรรมชาตินี้ จะต้องยุติธรรมและดี ไม่มีความไม่ดีในธรรมชาติ สิ่ง
 ดูเหมือนความชั่วเป็นผลของอัตราส่วนที่รักษาความสมดุลย์ของธรรมชาติ ความชั่วเป็นความ
 เกินพอดี ความเอื้ออำนวยทางธรรมชาติเป็นความดี และที่กลายเป็นความชั่วก็เพราะคนไป
 หมกมุ่นจนเกินไป นี่เป็นชินโตทางแห่งเทพเจ้า คำสั่งสอนดั้งเดิมที่คุ้นกันเป็นคำสั่งสอนประจำ
 ห้องดินแผ่นดินญี่ปุ่น

(4) ศาสนาชินโตมีความเชื่อและนับถือดวงอาทิตย์ เชื่อว่าเทพแห่ง
 ดวงอาทิตย์เป็นบรรพบุรุษขององค์จักรพรรดิ และเป็นสัญลักษณ์ของชาวญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นโบราณ
 เชื่อว่าดวงอาทิตย์ส่องแสง ส่องโลก ที่เกาะญี่ปุ่นเป็นแห่งแรกในโลก ทุกวันที่ย่างขึ้น
 คนหนุ่มสาวและเข้าแก่ต้นเข้าครู่หนึ่งเวลาที่เขาสามารถจะคำนับดวงอาทิตย์อุทัย และชื่นชม
 ดวงอาทิตย์รุ่งอรุณ อาทิตย์อุทัย เป็นเรื่องโบราณกันในวันพิธีของญี่ปุ่น ซึ่งได้บันทึกไว้
 ถึงความสิ้นและความงามของมัน แต่การชื่นชมของพวกเขาไม่ได้ขยายไปถึงอาทิตย์อัสดง ซึ่ง
 ชาวญี่ปุ่นเห็นเป็นเวลาเศร้าของวัน พวกเขาแสดงการบูชาทางศาสนาต่อเทพนาริอะมะ เตะระสุ
 โอมิ-กามิ โดยการเคารพดวงอาทิตย์อุทัย ในทำนองเดียวกันก็เคารพสิ่งต่าง ๆ ที่เจริญ
 เติบโต หรือที่ไหลได้ ดอกไม้ ป่าไม้ ลำธาร และแม่น้ำ เหล่านี้เป็นเรื่องราวที่ซบใจกันมาก
 ในการวาดภาพ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องราวในเพลงต่าง ๆ และมีคำสวดเป็นอันมากถึงสิ่งเหล่านี้
 นั้น และโดยอาศัยการบูชาธรรมชาติ ชาวญี่ปุ่นได้พัฒนาความรักแห่งศิลปะ และความรักแห่ง
 ความงามที่มีแสงแจ้วจุกจุกดวงตะวัน จนถึงว่าความงามกลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งศาสนา

(5) ชาวญี่ปุ่น มีความเชื่อในชีวิตโลกหน้า และเชื่อในบุญบาป ผลกรรมดี
 กรรมชั่ว เนื่องจากได้รับอิทธิพลคำสอนของพุทธศาสนา และศาสนาชินโต ก็ยอมรับคำสอนนี้

(6) ศาสนาชินโต มีความเชื่อว่า ศพทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์ และ

ห้ามการทำพิธีศพในวัดของชินโต ดังนั้น เมื่อชาวญี่ปุ่นตาย จึงไปประกอบพิธีศพในวัดของศาสนาพุทธ

(7) ศาสนาชินโต มีความเชื่อและนับถือบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ และวีรบุรุษ ตามคติความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาขงจื้อของจีน

9.1.4 หลักจริยธรรมของศาสนาชินโต

ประมวลหลักความประพฤติของชาวญี่ปุ่น เป็นประมวลข้อปฏิบัติของชาวมูรินักบรหรือของซุนนาง และประมวลหลักปฏิบัตินี้ เริ่มต้นด้วย

(1) ความกล้าหาญ คุณธรรมข้อแรกในประมวลหลักปฏิบัติในศาสนาชินโต คือความกล้าหาญ จะนำมาสอนแก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยพอเริ่มที่จะเข้าใจได้ เมื่อเด็กทำร้ายตัวเอง และเริ่มที่จะร้องไห้ บิดามารดาจะอุ้มเด็กน้อยที่ยอมแพ้ต่อความอ่อนแอเช่นนั้น อันเนื่องมาจากเจ็บปวดเล็กน้อย และเมื่อเด็กมีอายุถึง 7 หรือ 8 ปี บิดาของเขาพูดว่า "หนูจะตายแทนพ่อของหนูได้ไหม?" และถ้าคำตอบว่า "หนูจะตายแทนได้" ไม่ได้ตอบทันทีทันใด เด็กชายจะถูกลงโทษ แนวทางของชาวญี่ปุ่นที่มีต่อความกล้าหาญได้สรุปย่อไว้ในคำกล่าวที่ว่า "มันเป็นความกล้าหาญแท้ที่จะมีชีวิตอยู่ เมื่อมีสิทธิที่จะมีชีวิต และตาย เมื่อสมควรที่จะตาย" ชาวญี่ปุ่นยินดีตายอย่างกล้าหาญ เพราะถือเป็นเรื่องดีอย่างสูง และถือว่าการตายอย่างกล้าหาญดีกว่าอยู่อย่างไร้เกียรติ ชาวมูรินักบรญี่ปุ่นจะยินดีทำ "ซาราติริ" ฆ่าตัวเองตายโดยใช้ดาบชาวมูริคู่มือของตน ถือว่าอยู่อย่างไร้เกียรติ หรือผู้แพ้

(2) ความซลาด ความซลาดถูกตีความเป็นมาป ท่านองเดียวกับความกล้าหาญในทุกรูปแบบได้รับการยกย่อง ข้อความนี้จะทำให้ชัดเจนในคำกล่าวที่ว่า "บาปทุกอย่างทั้งใหญ่และเล็กอาจจะได้รับอภัยด้วยการสำนึกผิด ยกเว้น 2 อย่าง ความซลาดและการลักขโมย"

(3) ความจงรักภักดี ถัดจากความกล้าหาญ หรือแม้จะนำหน้ามาก่อนก็ตาม

ถึงคุณธรรมแห่งความจงรักภักดี จนกระทั่งเร็ว ๆ นี้ ความจงรักภักดีอันดับแรกคือจงรักภักดี
ต่อพระเจ้าจักรพรรดิ ต่อมาขยายไปถึงสมาชิกภายในครอบครัว สังคม และยังไปถึงผู้สืบ
เชื้อสายในอนาคตอีกด้วย

(4) ชาวญี่ปุ่นรังเกียจคนที่ประพฤติตนเลวทราม ตีเตียนการลักขโมย
การพูดเท็จ การประพฤติผิดในกาม การแต่งงานกับสายโลหิตเดียวกัน การโหดร้าย
เยี่ยงสัตว์ป่า และเวทมนตร์ ถึงแม้ว่าจะไม่มีข้อบังคับต่อต้านเรื่องเหล่านี้อย่างเปิดเผยใน
ศาสนาชินโตก็ตาม

(5) ศาสนาชินโตเคร่งครัดเรื่องความสะอาดมาก ความเชื่อนี้ทำให้
ชาวญี่ปุ่นนิยมอาบน้ำ ก่อนรับประทานอาหารเย็น และก่อนทำพิธีกรรมใด ๆ และชาวญี่ปุ่น
ถือว่าการอาบน้ำเป็นการพักผ่อนในเวลาว่างงาน โดยจะอาบน้ำในบ่อน้ำ หรือสระน้ำใหญ่โดย
แช่อยู่ในน้ำ ชักดูตัวนาน ๆ และอาบรวมกันก็ได้

สำหรับพิธีกรรมของศาสนาชินโต ถือว่าความสะอาดมีสถานะที่สำคัญ
เวลาส่วนมากใช้ไปในเรื่องความหมกจุก การเป็นคนไม่สะอาดเป็นบาป เพราะความไม่
สะอาดเป็นความผิดต่อเทพเจ้า และควรพิจารณาถึงสิ่งนี้อาจทำให้เทพเจ้าไม่พอพระทัยต่าง ๆ
ประกอบด้วย มิใช่มุ่งแต่ทำพิธีอย่างเดียว

9.1.5 ศาสนสถานของชินโต

ศาสนาชินโตมีวัดเป็นจำนวนมากอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งในเกาะญี่ปุ่น เป็น
สถานที่ ๆ ชาวญี่ปุ่นไปสวดมนต์ในวัด ไม่มีรูปบูชา และพระปฏิมา เครื่องบูชาที่ประชาชนนำ
ไปมีประจกเงา หรืออาหารหรือดอก และการสวดมนต์ ถือเป็นความจำเป็นโดยตรง

ก่อนจะถึงบริเวณของศาสนสถานของศาสนาชินโต จะมีประตู เรียกว่า
"โทริ" (TORI) เป็นสัญลักษณ์ ประตูนี้ สร้างขึ้นเป็นรูปประตูประกอบจากเสา 2 เสา
และมีไม้ 2 อัน วางขวางอยู่ข้างบน และมักจะทาสีแดง ประตู "โทริ" นี้ถือว่า เป็น

ประตูลิขิต เกิดจากศรัทธาในดวงวิญญานที่นับถือเป็นเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น วิญญานภูเขา วิญญานต้นไม้ วิญญานแม่น้ำลำธาร วิญญานมนุษย์ผู้กล้าหาญ ผู้กระทำความดี ตลอดจน วิญญานของสัตว์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า คะมี ตามแต่ชาวบ้านในท้องถิ่นจะนับถือ อย่างไร

หัวเกาะญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นใจกลางเมือง ชานเมือง นอกเมือง ในป่า บนภูเขา ริมลำธาร แม้กระทั่งในสระจะเห็น โทริ หัวไปหมด ซึ่งทำให้กำหนดได้ว่า มีเทพเจ้าหรือ คะมี อยู่ทั่วประเทศ และประชาชนมีศรัทธาฝังลึกอยู่ในเรื่องวิญญาน และ บรรพบุรุษมาก

9.2 ศาสนาขงจื้อ

ประเทศจีนมีความเจริญรุ่งเรืองมาหลายพันปี ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ อารยธรรมและวัฒนธรรม ชาวจีนในสมัยโบราณมีความรู้และศิลปวิทยาการต่าง ๆ อย่างสูง มีภาษาเป็นของตนเอง ศึกษากฎหมายใช้เอง รู้จักวิธีเลี้ยงไหมทอผ้า รู้วิชาทางแพทย์ มีการปกครองเป็นระบบย์ ยี่นถาวรสืบต่อกันมาหลายพันปี

ในสมัยโบราณ ชาวจีนมีความเชื่อนับถือบูชา ในธรรมชาติ เทพเจ้าประจำธรรมชาติ วิญญานของบรรพบุรุษ และเชื่อในอำนาจสวรรค์ นอกจากนี้ชาวจีนยังมีความเชื่ออันเป็นความภาคภูมิใจของประเทศ คือ เชื่อว่า ประเทศจีนอยู่ใจกลางของโลก จึงทำให้เกิดความคิด ความเชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติเกี่ยวข้องกับชาวจีนทั้งสิ้น เกิดความคิด จินตนาการ สร้างตำนานความเชื่อ ว่าโลกมีวิญญานสถิตย์อยู่ มีเพศ เป็นหญิง เรียกว่า "หยิน" (Yin) วิญญานแห่งดิน ชายหญิงเป็นของคู่กันในโลก เช่นเดียวกับความมืดและความสว่าง ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ และเนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่บนพื้นโลก ชาวจีนจึงยกย่องว่า "หยิน" วิญญานเพศหญิงแห่งพื้นโลก มีอำนาจเหนือกว่า "หยาง" ซึ่งเป็นชาย เป็นวิญญานแห่งฟ้า เหตุนี้เอง สังคมของชาวจีนโบราณจึงให้ความสำคัญแก่เพศแม่ คือ นับถือและกตัญญูต่อมารดาอย่างสูง

การปกครองของชาวจีน เป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เจ้าชีวิต และเชื่อว่าเป็นโอรสแห่งสวรรค์ แต่มีการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์กันตลอดมาในช่วงหลายทศวรรษต่อมาในสมัยราชวงศ์โจว (Chou) ซึ่งในช่วงระยะเวลาประมาณ 112 ถึง 771 ปี ก่อนคริสตกาล เป็นยุคที่ประเทศจีนมีความเจริญมาก และมีสงครามมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีความเจริญในด้านปรัชญาอย่างสูงสุด ยุคนี้เองได้เกิดมีนักปรัชญาที่เป็นต้นคิดของปรัชญาจีนยุคหลัง ๆ เช่น เหล่าจื้อ ขงจื้อ โมจื้อ เม่งจื้อ ซุนจื้อ ฯลฯ นักปราชญ์เหล่านี้เป็นผู้ที่มีคำสอนที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิต การเมือง การปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเชื่อของชาวจีนอย่างมาก จนต่อมาในยุคหลัง หลักคำสอนของนักปราชญ์เหล่านี้ได้กลายเป็นลัทธิความเชื่อที่ชาวจีนนับถือปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นลัทธิศาสนาประจำของชาติจีน คือ ลัทธิศาสนาขงจื้อ และลัทธิศาสนาเต๋า

9.2.1 ขงจื้อ (Confucius)

ชื่อขงจื้อในภาษาอังกฤษเขียนเป็น Confucius ภาษาจีนใช้คำว่า King Tzu หรือ Master K'ung K'ung เป็นชื่อสกุล ส่วนจื้อ (Tzu) ซึ่งแปลว่า ครู อาจารย์ (Master) เป็นชื่อที่เพิ่มขึ้นต่อท้ายเพื่อแสดงความเคารพของชาวจีน

ขงจื้อ เติมชื่อ ชิว กุง (Ch'iu K'ing) เกิดเมื่อ 551 ปีก่อนคริสตกาล ในเมืองโซ (Tsow) รัฐลู (Lu) ซึ่งปัจจุบันคือจังหวัดฉูฝู (Chu Fu) ในมณฑลชานตุง (Shantung) บิดาชื่อ ขงชูเหลียงไฮ (K'ung shu Liang - Heih) มารดาชื่อนางจ่วนสี ขงจื้อมีพี่น้อง 12 คน ตัวเองเป็นบุตรคนสุดท้อง เมื่อขงจื้ออายุได้ 3 ขวบ บิดาซึ่งรับการเป็นทหาร ก็ถึงแก่กรรม ทำให้ฐานะทางครอบครัวยากจนลง แต่ด้วยความมานะบากบั่นของมารดาได้ส่งให้ขงจื้อมีการศึกษาดี ตลอดมาจนเติบโต ขงจื้อได้เล่าเรียนศิลปวิทยาการ ตลอดจนระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ของราชวงศ์ก่อน ๆ ที่ตกทอดมายังรัฐลู จนเจนจบได้ร่ำเรียนอย่างเต็มที่ ขงจื้อมีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องการปกครอง การตัดสินคดีความ พิธีกรรม ระเบียบแบบแผนและจริยศาสตร์ต่าง ๆ อย่างมาก

ขงจื้อแต่งงานเมื่ออายุ 20 ปี* มีบุตร 1 คน และเข้ารับราชการที่รัฐจู่ จากความปรารถนาปรารถนาและระบอบของขงจื้อ แม้อายุยังน้อยแต่ก็มีคนยกย่องมาก ฟังคำอบรมสั่งสอน ผากตัวเป็นศิษย์ของเขาอย่างมาก บ้านเขากลายเป็นสำนักชุมนุมผู้ใฝ่หาความรู้ และบัณฑิตทั้งหลาย นับแต่นั้นมาชาวจินทั่วไปจึงเรียกเขาว่า กุง-ฟูจื้อ (Kung-Fu-Tzu) หรือ กุงกัปราชญ์ ต่อมาจึงกลายเป็นขงจื้อ (Confucius) บรรดาศิษย์ทั้งหลายต่างพากันสรรเสริญขงจื้อว่าเป็นอาจารย์ผู้ฉลาดเฉลียวแหลม มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง เป็นคนเปิดเผยแต่สุ่ม เป็นคนโอบอ้อมอารี แต่เข้มงวดและเป็นคนรำเริงแต่ไม่มีข้อเสียหาย

ต่อมาขงจื้อลาออกจากราชการ และหาเลี้ยงชีพโดยการเป็นครูอบรมสั่งสอนวิชาความรู้แก่คนทั่วไปที่ผากตัวมาเป็นศิษย์ ศึกษาเล่าเรียนในสำนักของเขาเมื่ออายุ 30 ปี ขงจื้อก็มีศิษย์มากมายมากกว่า 3000 คน ขงจื้อมีชื่อเสียงและได้รับยกย่องไปทั่วรัฐจู่ คำสั่งสอนของเขาเป็นที่นับถือยึดเป็นแนวทางของชาวจินทั่วไปในสมัยนั้น

เมื่อขงจื้อยังเป็นหนุ่ม และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางแล้วในคานความรู้และคำสั่งกันทั่วไป คำสอนเขาได้รับรายงานว่ายังมีนักเก็บเอกสารสำคัญ้วยชราชื่อว่า เลาจื้อ กำลังอธิบายคำสอนทางอภิรัชญาแปลก ๆ และลึกซึ้ง ต่อมาขงจื้อได้ส่งคำขอร้องถึงเลาจื้อ ขอเขาพบ

ขงจื้อสวมเสื้อครุยตามแบบธรรมเนียมนิยม และประณีตมากที่สุดโอกาสนั้น เพื่อแสดงความสุภาพต่อท่านผู้ใหญ่ที่จะไปพบ และเป็นไปตามประเพณี ขณะทั้งสองพบกันเรื่องสนทนาของทั้งสองท่าน ตามคำบอกเล่าที่ขงจื้อเล่าไว้แก่ศิษย์ของเขา ในกาลต่อมา ขงจื้อได้เตรียมคำถามไว้เป็นจำนวนมากที่เขาปรารถนาจะถามเลาจื้อเกี่ยวกับคำสั่งสอนของเขา แต่ทันทีที่ขงจื้อเริ่มขึ้นหัวข้อ เลาจื้อก็ได้ตามขงจื้อถึงความสนใจของเขา

ขงจื้อตอบว่าเขาสนใจในประวัติศาสตร์โบราณ โดยเฉพาะที่บันทึกไว้ในคัมภีร์แห่งประมวลคำสั่งสอน

"คนที่ท่านพูดถึงตายตั้งแต่นานมาแล้ว และกระดูกของพวกเขาเขาก็กลายเป็น

* บางตำราก็บอกขงจื้อแต่งงานเมื่ออายุ 18, 19 ปี

เป็นเจ้าในหลุมฝังศพแล้ว" เล่าจ้อซัดจั้งหวะ

การสนทนาของทั้งสองได้ดำเนินต่อไป โดยเล่าจ้อเป็นผู้ให้คำถาม และ ชงจ้อเป็นฝ่ายตอบคำถามอย่างเคารพและสุภาพ ชงจ้อ อธิบายคนโดยธรรมชาติเป็นคนดี และความรู้ความสามารถจะช่วยรักษาเขาให้เป็นคนดี ชงจ้อกล่าวว่า เขาสนใจศึกษา ประวัติศาสตร์โบราณ

"แต่ทำไมศึกษาเรื่องโบราณ" เล่าจ้อถาม

ชงจ้อได้พยายามอธิบายความเชื่อของเขาว่า ความรู้ใหม่ต้องตั้งอยู่บน ความรู้เก่า

เล่าจ้อได้ซัดจั้งหวะเขาโดยพูดว่า จงเลิกทำทางอันสุภาพของท่าน และการแสดงเจ้ายศเจ้าอย่างของเสื้อผ้าสวยงามของท่าน คนฉลาดย่อมไม่แสดงทรัพย์สินสมบัติต่อผู้ ไม่รู้จัก และเขาไม่สามารถเรียนความยุติธรรมจากรื่องโบราณ"

"ทำไมไม่ได้" ชงจ้อถาม

"มันไม่ใช่การอาบน้ำรดกซึ่งทำให้นักพิลาบสีขาวได้" เป็นคำตอบของ เล่า จ้อ และเขาจบการสนทนาห้วน ๆ

เมื่อชงจ้อเล่าใจความของการไปพบกับเล่าจ้อแก่สาวกทั้งหลายของเขา พวกสาวกศิษย์ทั้งหลายกระหายที่จะทราบทัศนะของชงจ้อต่อเล่าจ้อ

ชงจ้อนั่งคิดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตอบว่า "ฉันรู้เหตุที่นบิณได้ ปลาวัวขยน้ำได้ และสัตว์วิ้งได้ แต่สัตว์ซึ่งวิ้งได้ก็อาจคิดบ่วง ปลาอาจคิดเบ็ด และนกอาจถูยงคกทัชลูกศร แต่มีมังกร ฉันไม่สามารถบอกวามังกรขี้ลมและโผล่ขึ้นเหนือเมฆได้อย่างไร ฉันได้เห็นและได้ พูดกับเล่าจ้อ และฉันสามารถเพียงเปรียบเทียบเขากับมังกร" แล้วเขาไม่พูดอะไรต่อ

ชงจ้ออบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนที่ศรัทธา เลื่อมใสตลอดมา ชงจ้อ เดินทางท่องเที่ยวไปในแคว้นต่าง ๆ เพื่อแสวงหาผู้ปกครองที่เที่ยงธรรม มีคุณธรรมจริง ๆ

แต่ก็หาไม่พบ ในบันทึกลายของชีวิต ชงจื้อจึงใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเกิดของเขา และอบรมสั่งสอนศิษย์จนสิ้นอายุ

หลังจากชงจื้อตายเมื่ออายุ 72 ปี เหล่าศิษย์ทั้งหลายของเขา (หลายรุ่น) ได้ประชุมกันและตกลงจะช่วยกันรวบรวมคำสั่งสอนทั้งหมดของชงจื้อเป็นบันทึกเพื่อยึดเป็นแนวทางปฏิบัติ

สมัยที่ชงจื้อตายในตอนแรกนั้น ศาสนาชงจื้อยังไม่เป็นศาสนา เป็นเพียงลัทธิความเชื่อตามคำสั่งสอน ต่อมาอีกประมาณ 100 ปี เม่งจื้อ ผู้ศรัทธาในลัทธิชงจื้อ เป็นสาวกในลัทธินี้ ได้รวบรวมคำสอนของชงจื้ออีกครั้ง เขียนเป็นคัมภีร์ก่อตั้ง ลัทธิชงจื้อให้เป็นศาสนา มีชงจื้อเป็นศาสดา และมีหลักคำสอนของชงจื้อเป็นคัมภีร์

ต่อมาบันทึกคำสอนทั้งหมดของชงจื้อได้กลายเป็นคัมภีร์การเมือง การปกครอง ที่นักปกครองทั้งหลาย ตั้งแต่ฮ่องเต้ ขุนนาง ข้าราชการทั้งหลายต้องศึกษาเล่าเรียนเป็นคัมภีร์แห่งจริยธรรม วัฒนธรรม ระเบียบสังคมที่ชาวจีนในสมัยต่อมายึดถือเป็นแนวทางดำรงชีวิต เป็นคัมภีร์ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชาวจีนทั่วประเทศถือปฏิบัติเป็นประจำ ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวจีนทั้งหลายยอมรับว่าในประวัติศาสตร์ ชนชาติจีนไม่มีผู้ใดที่จะมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตจิตใจของชาวจีนทั้งหลาย ในฐานะเป็นครู ผู้สั่งสอน กล่อมเกล่าจิตใจ และคุณธรรม จริยธรรมของชาวจีนทุกชนชั้นได้เท่ากับชงจื้อผู้นี้ แม้ว่าพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าจะมีชาวจีนนิยมนับถือกันมาก แต่ชาวจีนส่วนใหญ่จะนับถือทั้งพุทธ เต๋า และ ชงจื้อ ความคู่กันไปด้วยผสมผสานกลมกลืนกัน จนแยกไม่ออกลัทธิชงจื้อเป็นต้นตำรับของขนบธรรมเนียมประเพณีกฎหมายตลอดจนพิธีการต่าง ๆ ซึ่งทางราชการยกย่องและถือปฏิบัติ

---

* ในสมัยราชวงศ์ฮั่น พระเจ้าฮั่นหวู่ตี้ฮ่องเต้ (140-87 ปีก่อน ค.ศ.) ทรงจัดให้มีวิทยาลัยชั้นในราชสำนัก และดำเนินการทดสอบผู้สมัครเข้ารับราชการ ตามตำราชงจื้อ (ตำรา 5 กิ่ง) และยึดถือปฏิบัติต่อมากกว่า 2 พันปี ลัทธิชงจื้อได้รับสถาปนาเป็นลัทธิประจำชาติให้อบรมสั่งสอนประชาชนด้วยคำสอนของชงจื้อตลอดมา

9.2.2 คัมภีร์สำคัญของศาสนาขงจื้อ

ขงจื้อ ให้ความสำคัญสอนเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง แนวทางดำรงชีวิต หลักจริยธรรมของกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ชนชั้นปกครอง พลเมือง จนถึงความสัมพันธ์และหลักปฏิบัติต่อกันของคนในครอบครัว และบรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังสอนถึงขบถธรรมนิยม ประเพณี พิธีกรรม ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ของบรรพบุรุษที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมา ให้ชาวจีนในสมัยนั้นยึดถือเป็นหลักในการดำรงชีวิต

ขงจื้อ ได้รวบรวมเรียบเรียงตำราขึ้น 5 เล่ม นับเป็นวรรณกรรมล้ำค่าของจีน ซึ่งเรียกว่า ตำรา 5 กิง (The Five Ching) หรือ 5 กิง (The Five Ching) คือ

(1) ชุนชิว (The Chun Ch'iu, Spring and Autumn Annals)

วรรณกรรมเล่มนี้เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ของรัฐลู่ (Lu) ชุนชิว แปลว่า สมัยฤดูใบไม้ผลิ - ฤดูใบไม้ร่วง สังคมจีนโดยทั่วไปต่างรัฐต่างก็มีประวัติศาสตร์ของตน มีเจ้าหน้าที่คอยบันทึกโดยเฉพาะ ขงจื้อไม่พอใจในตำราประวัติศาสตร์ที่มีอยู่แล้ว เขาจึงชำระประวัติศาสตร์ของรัฐลู่เสียใหม่ โดยรวบรวมเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ของรัฐลู่ ตั้งแต่ปี 722 - 479 ก่อนคริสตกัลราช ตั้งชื่อว่า ชุนชิว นอกจากนี้ขงจื้อยังได้ตรวจสอบประวัติศาสตร์ของรัฐอื่นแล้วนำมากล่าวไว้ด้วย พร้อมทั้งแทรกอุดมคติทางการปกครอง และคัดทอนเรื่องที่ขัดกับทรรศนะของตนเองออก ข้อสำคัญที่สุดของชุนชิวก็คือการไม่เห็นด้วยกับระบบเจ้าครองนคร เขาเสนอให้รวมรัฐทั้งหลายเป็นมหารัฐเดียว มีรัฐบาลเดียวปกครอง ซึ่งเป็นปฏิริยาต่อพวกเจ้าครองนครอย่างยิ่ง ฉะนั้น ขงจื้อจึงกล่าวว่า "ผู้ที่รู้จักฉันได้ดีก็เพราะชุนชิวนี้ ผู้ที่จะกำหนดิเทียบฉันก็เพราะชุนชิวเล่มนี้เช่นกัน" ชื่อมาเจียม (ชื่อเบ่เจียง) นักประวัติศาสตร์คนสำคัญของจีนพูดถึงชุนชิวว่า "ชุนชิวนี้แยกแยะข้อผิดถูกให้เป็นประโยชน์แก่การหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะการปกครอง" จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุนชิวเป็นผลงานที่สำคัญที่สุดในชีวิตขงจื้อ

(2) ชูกิง (Shu Ghing, The Book of History) หรือเสี้ยงจื่อ
 วรรณกรรมเล่มนี้ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์จีนที่ขงจื้อชำระ เริ่มตั้งแต่
 สมัยพระเจ้าเซียวลงมาถึงสมัยราชวงศ์โจว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับแบบแผนการปกครอง
 การทำลัทธิปฎิญาณเพื่อปลูกขวัญก่อนไปสงคราม การแต่งตั้งเจ้าครองนครของฮ่องเต้ คำสั่ง
 ของฮ่องเต้ถึงเสนาบดี และขุนนางข้าราชการ ราชพิธีใหญ่ ๆ กล่าวโดยสรุป วรรณกรรม
 เล่มนี้ก็คือ ประวัติแบบแผนการปกครองสมัยต่าง ๆ นั้นเอง

(3) เอี้ยงกิง หรือ ไอกิง (I-Ghing, The Book of Change)
 วรรณกรรมเล่มนี้ว่าด้วย เรื่องของความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์
 ของธรรมชาติตลอดจนคนและสัตว์ หลักธรรมชาติที่เน้นมากก็คือ เรื่องความเปลี่ยนแปลง ทุกสิ่ง
 ทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลง วรรณกรรมเล่มนี้เป็นเรื่องว่าด้วยกฎธรรมชาติ
 ล้วน ๆ เริ่มต้นจากมูลธาตุของจักรวาลคือ อิม หมายถึงธาตุน้ำหรือธาตุน้ำเย็น เอี้ยง หมายถึง
 ธาตุไฟหรือธาตุร้อน รวมเรียกว่า อิมเอี้ยง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรากฏการณ์ทาง
 ธรรมชาติต่อ ๆ กันไป มิได้พูดถึงเรื่องพระเจ้าสร้างโลกจะเป็นหนังสือวิทยาศาสตร์เล่ม
 แรกของจีนก็ว่าได้ แต่พวกนักพยากรณ์ได้อาศัยการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติบัญญัติคำทำนาย
 ขึ้น จึงบางครั้งมีการเรียกวรรณกรรมเล่มนี้ว่าคำพยากรณ์ นักปราชญ์กลุ่มขงจื้อยุคหลังจัด
 วรรณกรรมเล่มนี้เป็นเรื่องอภิปรัชญา (Metaphysics)

(4) โหลยกิง หรือ หลีกิง (Li Ghing, The Book of Rituals)
 เป็นวรรณกรรมที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียมจารีตต่าง ๆ และพิธีกรรม
 ตลอดจนมารยาททางสังคม มีลักษณะคล้ายคลึงกับคัมภีร์มูธรรมศาสตร์ของอินเดีย เนื้อหา
 สารค่าสอนในวรรณกรรมเล่มนี้ ขงจื้อสอนว่า "สิ่งถูกต้องจำเป็นต้องทำในทางที่ถูกต้องและ
 อภิชนควรตระหนักว่าการกระทำที่ถูกต้อง ควรนำออกมาในวิถีทางที่ถูกต้อง หรือ ธรรมเนียม
 ประเพณี และพิธีกรรม หรือกิจกรรม ไม่ได้ตกแต่งให้สวยงาม นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของการ
 กระทำ ขงจื้อเน้นให้ตระหนักถึงอันตราย ซึ่งมีอยู่ในการรับเอาพิธีกรรม หรือกิจกรรมโดย
 ละทิ้งแก่นสารของพิธีกรรมนั้น

(5) ซี้กิง (Shin Ghing, The Book of Poetry)

วรรณกรรมเล่มนี้จัดเป็นวรรณคดีคำโคลงเล่มแรกของจีน ที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันเป็นการรวบรวมคำโคลงที่มีอยู่ในสมัยต่าง ๆ ระหว่าง 1000 - 700 ปี ก่อนคริสตกาล เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ธรรมชาติ ชีวิตในสังคม ความรัก ฯลฯ ซึ่งจื้อรวบรวมได้ประมาณ 3,000 บท แต่ชำระเรียบเรียงใหม่เหลือเพียง 305 บท ความสำคัญของวรรณกรรมเล่มนี้ นอกจากจะมีคุณค่าทางวรรณคดีแล้ว ยังให้คติธรรมและหลักการโต้ตอบในการสนทนา ซึ่งผู้มีการศึกษาจำต้องเชี่ยวชาญและรอบรู้ ซึ่งจื้อเห็นว่าคำราชินีนี้ เหมาะสมที่หญิงที่จะปลุกใจ และส่งเสริมการสังเกตของประชาชนให้เข้ากันได้ และปลุกให้เกิดความรู้สึกทางคุณธรรม

9.2.3 ปรัชญาและหลักคำสอนที่สำคัญของขงจื้อ *(1) ปรัชญาเกี่ยวกับโลกหน้า

ขงจื้อมีความเชื่อ เรื่องวิญญาณและสอนให้ประชาชนทำพิธี เช่นสังเวยดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และให้ถือว่าการเช่นสังเวยวิญญาณบรรพบุรุษเป็นหน้าที่ของลูกหลาน ผู้สืบสกุล ต้องทำเป็นประจำทุกปี และทุกเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ ขงจื้อสอนให้ชาวจีนกตัญญู รู้คุณ รักษาเกียรติของวงศ์ตระกูลและชื่อเสียงของบรรพบุรุษ แต่ขงจื้อไม่เคยสอนถึงชีวิตในโลกหน้า หลังความตาย ครั้งหนึ่งมีผู้ถามขงจื้อว่า "ตายแล้วจะเป็นอย่างไร" ขงจื้อตอบว่า "ก็เรื่องเป็น ๆ ยังไม่รู้ใครจักไปรู้ เรื่องตายแล้วได้เล่า"

(2) หลักคำสอนเกี่ยวกับเทพเจ้าและวิญญาณต่าง ๆ

ขงจื้อทำพิธีบวงสรวงเทพเจ้าตามจารีตประเพณีของชาวจีนในสมัยโบราณ และสอนให้ชาวจีนทำตามประเพณีโบราณนี้ แต่สอนว่า "จงเคารพบูชาผี และเทพเจ้า แต่ควรอยู่ให้ห่าง ๆ"

เมื่อมีผู้ถามถึงการปฏิบัติผีและเทพเจ้า ขงจื้อตอบว่า "เรื่องของ

มนุษย์ด้วยกัน ยังไม่สามารถจกปฏิบัติให้ได้ แล้วโจนจกสามารถปฏิบัติต่อเทพเจ้าผู้สร้างเทวดา
ได้แล้ว"

(3) หลักการปกครอง

ขงจื้อมีความเห็นว่า การปกครองโดยนิติธรรมนิยม ควรนำมาใช้
มากกว่าการปกครองแบบอำนาจและอาชญา ขงจื้อได้วางหลักปฏิบัติในการปกครองของ
ผู้นำ ผู้บริหารไว้ ดังนี้

(3).1 นักปกครองควรมีคุณธรรม และประพฤติตนเป็นตัวอย่าง
ที่ดีแก่ประชาชน

(3).2 นักปกครองควรเคารพยกย่องบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ
คุณธรรมความดีของเขา มิใช่เคารพยกย่องที่ชาติตระกูล ยศศักดิ์ ตำแหน่ง โภคทรัพย์ หรือ
เป็นญาติพวกพ้องของตน หรือเป็นคนประจบสอพลอ

(3).3 จงใช้พระคุณในการปกครอง และอย่าใช้พระเดช และมี
ความเที่ยงธรรม ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

(3).4 ให้มีอิธยาศรัยไมตรีแก่บุคคลทุกชั้นในสังคม แก่แขกบ้าน
แขกเมือง ประเทศเพื่อนบ้าน

(3).5 ให้ความรักแก่พลเมืองของตนเสมอภาคโดยทั่วไป เหมือน
พ่อแม่ คูแลรักเอาใจใส่บุตรหลาน อนึ่งหลักสำคัญของการปกครองบ้านเมืองที่ดี ขงจื้อกำหนด
หลักสำคัญไว้ 3 ประการ คือ มีอาหารอุดมสมบูรณ์ มีกองทัพที่เข้มแข็ง และประชาชนมีความ
ศรัทธาไว้วางใจผู้ปกครอง

(4) หลักจริยธรรมในสังคม

ขงจื้อ มีความเห็นว่า สังคมประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยคือ บั๊จเจกชน
แต่ละคน ถ้าแต่ละคนเป็นคนดี สังคมก็ดีด้วย การกระทำของแต่ละคนย่อมกระทบกระเทือน
ต่อสังคมและประเทศชาติได้

บุคคลแต่ละคนย่อมจะมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่โดยฐานะใดก็ฐานะหนึ่ง และความสัมพันธ์ชั้นมูลฐานในสังคมที่ควรจะได้รับ การปรับปรุง โดยให้ยึดหลักจริยธรรม มีอยู่ 5 ประการ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง : ธรรมมีเมตตา สุจริต และ ซื่อสัตย์ภักดี
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบิคารมารดา กับบุตรธิดา : ธรรมมีเมตตา และกตัญญูคเวทิตอบแทนคุณ
3. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา : ธรรมมีความรัก ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบในหน้าที่แห่งตน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ : ธรรมมีการวธธรรม
5. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่อเพื่อน : ธรรมความจริงใจ

9.3 ศาสนาเต๋า

ศาสนาเต๋า เป็นศาสนาที่ชาวจีนนับถือความคู่มา กับศาสนาขงจื้อ และศาสนาพุทธ มาหลายพันปี โดยเฉพาะสมัยราชวงศ์ชั้นและราชวงศ์ถัง ศาสนาเต๋าได้รับยกย่องมาก ทั้งนี้ เพราะกษัตริย์ในราชวงศ์ถัง มีกำเนิดเดิมในสกุลแซ่ลี่ ซึ่งเป็นแซ่เดียวกับเหลาจื้อ(เล่าจื้อ) ผู้เป็นศาสดาของศาสนาเต๋า บางยุคบางสมัย ศาสนาเต๋าก็ได้รับยกย่องเป็นรองศาสนาขงจื้อ และบางยุคบางสมัยก็สูงกว่าศาสนาขงจื้อ และศาสนาพุทธ ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญอยู่ที่ ย่องแต่ ในสมัยใด จะมีความศรัทธาในลัทธิศาสนาใดมากเป็นพิเศษ

ศาสนาเต๋าและศาสนาขงจื้อ มีหลักธรรมคำสอนและปรัชญา ต่างกันมากเป็นตรงกันข้ามกันหลายประการ เช่น ศาสนาเต๋า มักสอนให้คนหนีโลก หนีจากความมีหน้ามีตาทางสังคม เพราะถือว่าเป็นเพียงเปลือก สิ่งจอมปลอม ไม่ใช่แก่นสาร แต่ศาสนาขงจื้อ สอนให้คนต้อง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ภาระหน้าที่ของตน ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

ไม่ให้ทั้งสังคม คำสอนของเต๋าลึกซึ้งเข้าใจยาก ส่วนคำสอนของขงจื้อเป็นแบบเข้าใจง่าย และเกี่ยวข้องกับชีวิตทั่วไป และการปกครอง ศาสนาเต๋านำหนักไปในทางโลกุตรระ แต่ศาสนาขงจื้อเน้นหนักไปในทางโลกีย์ การใช้ชีวิตที่ดีในทางโลก ศาสนาขงจื้อมีลักษณะเป็นปรัชญามากกว่าศาสนา ส่วนศาสนาเต๋ามีลักษณะเป็นอภิปรัชญา

ชาวจีนส่วนใหญ่จึงนับถือได้ทั้งสองศาสนาพร้อม ๆ กัน และยังมีถือพุทธศาสนา มหายานอีกด้วย

ในสมัยราชวงศ์ฮั่น เกิดการรุ่มรวยทางการเมืองในหลายแคว้นที่นับถือลัทธิขงจื้อ ประชาชนส่วนใหญ่ จึงหันมาสนใจนับถือลัทธิเต๋า และพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งทางใจมากขึ้น นักบวชในลัทธิเต๋ายามปรับให้เข้ากับสถานการณ์ของบ้านเมือง เช่น มีพิธีกรรมต่าง ๆ บัณฑิตเป่าความทุกข์ โรคนภัย ให้แก่ประชาชนมากขึ้น ทำให้ลัทธิเต๋ามีผู้นับถือนับถือและมีลากลักการะมากจนเจริญก้าวหน้า และแตกแยกเป็นนิกายกว่า 80 นิกาย และมีอิทธิพลต่อราชสำนัก ราชวงศ์ ชุนนาง และอภิสิทธิ์ชน ในสังคมจีนในสมัยนั้นอย่างสูง

ศาสนาเต๋า เป็นศาสนาซึ่งในสมัยโบราณ มีฐานะเป็นลัทธิคำสอนที่ประชาชนต่างพากันเชื่อ นับถือ ผู้ให้คำสั่งสอน คือ เล่าจื้อ

9.3.1 เล่าจื้อ

เล่าจื้อ (Lao - Tze) เกิดในปีก่อนคริสต์ศักราช 504 แก่กว่าขงจื้อประมาณ 50 ปี (บางตำราว่า 52 ปี) มีตำนานเล่าสืบต่อกันว่าเล่าจื้ออยู่ในครรรค์ มารดานานถึง 72 ปี เมื่อคลอดออกมาจึงเป็นคนแก่ ผมหงอกและหนวดหงอกขาวโพลนหมด

คำว่า เล่าจื้อ แปลว่า อาจารย์ผู้เฒ่า ปรัชญาเมธี หรือ เด็กแก่ หรือผู้มีจิตใจบริสุทธิ์เช่นเดียวกับเด็ก เล่าจื้อได้รับการศึกษาจากธรรมชาติ มากกว่าจากครูอาจารย์ และเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดลึกซึ้งมาแต่เยาว์วัย

เล่าจื้อเกิดในตระกูลแซ่ลี่ ณ หมู่บ้าน เค็กยิ่นลี่ในมณฑลโฮนาน (เดิมเรียกว่ารัฐอ้อ) ในตอนแรกเล่าจื้อรับราชการเป็นบรรณาธิการในหอสมุดแห่งราชสำนัก

ของราชวงศ์จิว ต่อมาเล่าจื้ออายุครบ 90 ปี เกิดความเบื่อหน่ายในสังคมการเมือง การปกครองที่ไม่ยุติธรรม และสับสนวุ่นวาย จึงลาออกจากราชการ ปลีกตัวออกจากสังคม เดินทางท่องเที่ยวไป โดยการนั่งเกวียนเทียมควาย เดินทางไปยังค่านด้านตะวันตก ขณะที่กำลังข้ามเขตแดน นั้น นายค่านผู้รักษาเขตแดนจำเขาได้ จึงขอร้องให้เขาเขียนบันทึกคำสั่งสอนเพื่อจะเป็นตำราไว้ศึกษาแก่คนทั่วไปเสียก่อนจึงค่อยเดินทางข้ามแดนไป เล่าจื้อจึงพักอยู่กับนายค่าน และเขียนบันทึกคำสั่งสอน หลักจริยธรรม เป็นอักษรจีน 5000 ตัว เป็นโคลงสั้น ๆ 81 โคลง เรียกว่า "เต๋าเต็กกิง" (TAO TEH KING) *

9.3.2 "เต๋า" คืออะไร

ประโยคแรกในคัมภีร์ "เต๋า เต็ง กิง" นั้น คือความหมายของ "เต๋า" "เต๋าที่สามารถแสดงออกมาเป็นคำพูดได้ มิใช่เต๋าที่เป็นนิรันดร์ ชื่อที่สามารถเอ่ยเป็นชื่อออกมาได้ มิใช่ชื่อที่คงอยู่ตลอดกาล"

คำว่า "เต๋า" ความรูปศัพท์แปลว่า "วิถี" หรือ "หนทาง" แต่นักปราชญ์ในยุคต่อมา มีความเห็นว่า คำว่า "เต๋า" ในคัมภีร์นี้เป็นชื่อสมมุติ หรือตั้งขึ้นเพื่อใช้เรียกภาวะ ภาวะหนึ่ง ซึ่งสัมผัสไม่ได้ อยู่เหนือถ้อยคำที่บรรยาย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทางกายใด ๆ เลย เป็นภาวะนิรันดร์ มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นสิ่งที่ทำให้สรรพสิ่งทั้งปวงเกิดขึ้นมา

คำว่า "เต็ก" แปลว่าพลัง เมื่อรวมกับ "เต๋า" แล้วนักปราชญ์ทั้งหลาย จึงให้คำอธิบายว่า น่าจะมีความหมายว่า เป็นภาวะแห่งธรรมชาติในสภาพความเป็นเองของธรรมชาติ หรือหนทางของธรรมชาติเอง

---

* คัมภีร์ เต๋า เต็ก กิง นี้ นักแปลวรรณกรรมจีนที่มีชื่อเสียงชาวอังกฤษ ชื่อ เจมส์ เลกก์ (James Legge) ได้แปลไว้ในหนังสือชื่อ The Sacred Books of The East.

เล่าข้อโต้แย้งความหมายของคำ ไว้ในคัมภีร์คำเต็กกิง (ต.ต.ก.)

ไว้ดังนี้ *

(1) "คำที่นำมาว่าชานกันไต้ มิใช่คำที่แท้จริง นามซึ่งนำมาบัญญัติ เรียกร้องกันไต้ ก็บ่อนใช้นามที่เที่ยงแท้ ภาวะคือความไม่มีเป็นการณ์เหตุ ตั้งต้นแห่งฟ้า แลดิน ภาวะคือความมีชื่อว่าเป็นมารครของสรรพสิ่ง การตั้งอยู่ในภาวะเสมอ ย่อมสามารถ พิจารณา เห็นในความแปรเปลี่ยนอันลึกลับของสิ่งทั้งหลายได้ และการตั้งอยู่ในภาวะเป็นนิจ ย่อมสามารถพิจารณาเห็นร่องรอยของสิ่งทั้งปวง ภาวะและภาวะทั้งสองนี้ โดยที่แท้ก็มีกำเนิด มาจากเอกภาพเดียว หากมาเรียกชื่อให้แตกต่างกันไปเท่านั้น มันทั้งสองก็เป็นธรรมชาติอัน ลึกซึ้ง ลึกยิ่งกว่าลึก ซึ่งยิ่งกว่าซึ่ง มันเป็นทวารแห่งความแปรเปลี่ยนที่ลึกลับของสรรพสิ่ง"

(ก.ต.ก. บทที่ 1)

(2) "คำเป็นสิ่งที่ว่างเปล่า แต่เมื่อใช้มันขึ้นมา ดูเหมือนจะใช้มันไม่รู้ จักหมดสิ้น มันช่างเป็นธรรมชาติที่ลึกซึ้งเสียนี้กระไร ประหนึ่งเป็นต้นเค้าของสิ่งทั้งปวง มัน ไม่แสดงความคมกล้าของมันออกมา และมันก็พ้นจากความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ในที่ที่มีความสว่าง มันก็กลมกลืนกับความสว่างนั้น ในที่ที่มีคสภปรกมันก็กลมกลืนกับความโสมมได้ และ ณ ท่ามกลางความขมุกขมัว ทุประหนึ่งมันจะอยู่ ณ ที่นั้น ฉันไม่รู้ว่ามันเป็นบุตรของท่านผู้ใด แต่

ทราบแน่ว่ามันมีอยู่ก่อนพระเจ้า" (ต.ต.ก. บทที่ 4)

(3) "มีธรรมชาติซึ่งจะเล็งแลก็มีอาจเห็น จะเงี่ยโสตฟังก็บ่อนไต่ยิน ครั้นจักสัมผัสก็กระทบมิได้ ธรรมชาติดังกล่าวนี้จักสืบสวนวิจัยอย่างไรก็อัปจน มันเป็นเอกภาวะ มองดูมันในฐานะเบื้องสูง มันก็ไม่เปล่งแสง มองดูมันในฐานะเบื้องต่ำ มันก็ไม่มีคมัว มันเป็น ธรรมชาติ ซึ่งดำรงอยู่เป็นนิจนิรันดร จนไม่รู้ว่าจะเรียกมันว่าอย่างไร ผลสุดท้ายเลยต้อง เรียกมันว่าภาวะนี้แล เรียกว่ามันเป็นลักษณะของสิ่งซึ่งปราศจากปรากฏการณ์ เรียกมันว่า สภาหวัช ๑ แวม ๑

* เสถียร โพธินันทะ แปลจากคัมภีร์คำเต็กกิง ไว้ในหนังสือ เพื่อตะวันออก

ครั้นเราไปต้อนเรารัณเบื่องหน้า ก็แลไม่เห็นศีรษะ คิดตามมันไปข้างหลังก็ ไม่พบหลังของมัน ผู้ใดสามารถถือเท้าอันเก่าแทนไว้ได้ นำมันมาใช้ในการปกครองในปัจจุบัน ชื่อว่าผู้ันรู้แจ้งถึงมูลฐานแห่งสกลจักรวาทเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกฎของเต๋า โดยแท้" (ค.ศ.ก. บทที่ 14)

(4) "มีธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่โดยตัวของมันเอง มันมีอยู่ก่อนฟ้าดิน มันไม่มีรูปร่างลักษณะหรือสัมผัสอย่างไรเลย คำรงหัวสากลโดยไม่รู้จักเกี่ยวจรรันเห็นคเห็นอย กกล่าวได้แต่เพียงว่า มันเป็นมารดาของสรรพสิ่งฉันไม่รู้จักชื่อของมันว่าอะไร แต่ขอสมมุติเรียกว่า "เต๋า" หรือบัญญัติร้องเรียกโดยจำเป็นว่า "สิ่งยิ่งใหญ่" เมื่อมันเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ มันจึงดำรงอยู่โดยมิรู้ขาด และเนื่องจากมันดำรงอยู่โดยมิขาด มันจึงเป็นสภาพซึ่งไปได้ไกล แต่ทั้ง ๆ ที่มันไปได้ไกล มันก็กลับคืนมาสู่จุดเดิมของมันได้ ดังนั้นเต๋าจึงเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ ฟ้าก็ยิ่งใหญ่ ปรุพิศลก็ยิ่งใหญ่ พระมหากษัตริย์ก็ยิ่งใหญ่ ในโลกนี้มีสิ่งที่ยิ่งใหญ่อยู 4 อย่าง ดังกล่าวมา พระมหากษัตริย์เป็นสิ่งหนึ่งใน 4 อย่างนั้น แต่พระมหากษัตริย์ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎของแผ่นดิน แผ่นดินก็ต้องอยู่ภายใต้กฎของฟ้า ฟ้าเล่าก็ต้องอยู่ภายใต้กฎของเต๋า สำหรับเต๋านั้นมันเป็นตัวของมันเอง มิได้อยู่ภายใต้กฎอำนาจของสิ่งใด (ค.ศ.ก. บทที่ 25)

(5) "เต๋าเหมือนกับกระแสน้ำที่ไหลหลากไปทุกหนทุกแห่งทั้งทางซ้ายและทางขวา สิ่งทั้งปวงมีกำเนิดมาจากเต๋า แต่เต๋าก็มิได้มีวาทว่าอย่างไร ไม่ถือว่ามันมีพระคุณต่อสรรพสิ่ง สิ่งทั้งปวงล้วนได้รับการทุดนอมเลี้ยงดูจากเต๋า แต่ก็มีได้ถือตนว่าเป็นเจ้าบุญนายคุณ เนื่องด้วยเต๋ามิได้ บ่รารณาอย่างไร จึงเรียกได้ว่ามันเป็นสิ่งเล็กน้อย ครั้นพิจารณาจากแก่ที่สรรพสิ่งมีกำเนิดมาจากเต๋า และเต๋าก็มิได้ถือเอาว่า มีพระคุณ ก็เรียกได้ว่ามันเป็นสิ่งใหญ่โดยแท้จริง (ค.ศ.ก. บทที่ 34)

(6) "เต๋าโดยตัวมันเองมิได้มีอะไรมาปรุงแต่ง แต่ก็ไม่มีสิ่งใดที่เต๋ามีได้กระทำให้มีขึ้นมา....." เหล่าจ้อว่า (ค.ศ.ก. บทที่ 37)

(7) "เต้าเป็นมูลให้เกิดหนึ่ง หนึ่งเป็นมูลให้เกิดสอง สองเป็นมูลให้เกิดสาม และสามเป็นมูลให้เกิดสรรพสิ่ง...." (ค.ค.ก. บทที่ 42)

(8) "เต้าเป็นคลังเก็บรวบรวมไว้ซึ่งสรรพสิ่ง เป็นมิของสาธุชน และเป็นที่คุ้มครองรักษาของทรชนด้วย...." (ค.ค.ก. บทที่ 62)

9.3.3 คำสอนของเล่าจื้อ

เล่าจื้อ นอกจากสอนเรื่องเต้าซึ่งเป็นอภิปรัชญาระดับสูงลึกซึ้งแล้ว ยังสอนถึงหลักการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อความสุขสงบของตนเอง และสังคมไว้ดังนี้

(1) ให้ครองชีวิตอย่างสงบ อย่าชวนชวาช ทำในสิ่งที่เกินความพอดี ที่มีอยู่ หรือผิดความปรกติของธรรมชาติ ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายในธรรมชาติ ให้ใช้ชีวิตอย่างนัว เพราะธรรมชาติของนัวนั้น ย่อมไม่ฝ่าฝืน กับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมของมัน เช่นอยู่ในภาชนะใดก็จะมีรูปร่างตามภาชนะนั้น คนควรใช้ชีวิตโดยปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยไม่เสียคุณสมบัติ และอุทมคติของตน

(2) ให้มองจุดดีของผู้อื่น อย่านองแต่จุดเสีย จุดบกพร่องของผู้อื่น

(3) คนยิ่งรวยยิ่งทุกข์ เพราะความรวยไม่สามารถซื้อความสุขที่แท้จริงได้ และยิ่งรวยมากเท่าใด ก็ยิ่งมีภาระห่วงใยทรัพย์สินสมบัติมากเท่านั้น

คำสอนของเล่าจื้อที่เป็นคติธรรมและสุภาษิตสอนใจ ได้แก่

(1) ".....คนที่ยื่นแข็งเท้าเพื่อจะอยู่เหนือคนอื่น ผู้นั้นย่อมยืนอยู่ไม่ได้นาน คนที่ก้าวเท้ายาวเกินไปเพื่อจะล้ำหน้าคนอื่น ย่อมไปไม่ได้ไกล คนที่แสดงตนว่าตนเองมีพระเดชพระคุณ กลับจะกลายเป็นคนถูกเขาเนรคุณ ไม่มีผู้คนนับถือ...." (ค.ค.ก. บทที่ 2)

(2) ".....ความอ่อนโยนชนะความกระด้าง ความอ่อนแอชนะความเข้มแข็ง...." (ค.ค.ก. บทที่ 36)

(3) "ผู้ที่รู้จักคนอื่นได้ดี ชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญา ผู้ที่รู้จักตนเองชื่อว่าเป็นผู้มีแสงสว่าง ผู้ที่ชนะคนอื่นชื่อว่าเป็นผู้มีกำลัง ผู้ที่ชนะตนเองได้ชื่อว่าเป็นผู้เข้มแข็ง ผู้ที่รู้จักพอชื่อว่าเป็นผู้ร่ำรวย....." (ต.ต.ก. บทที่ 37)

(4) "ผู้พูดไม่รู้ ผู้รู้ไม่พูด" (ต.ต.ก. บทที่ 56)

(5) "โชคร้ายย่อมเป็นที่พิกพิงของโชคดี โชคดีเล่าก็ย่อมเป็นที่หลบมุมของโชคร้าย....." (ต.ต.ก. บทที่ 56)

(6) ".... พึงตอบแทนความชั่วด้วยความดี... พึงรู้ว่าผู้ที่รับปากง่ายเกินไป มักเป็นคนเชื่อถือวางใจไม่ได้ ส่วนผู้ที่เห็นกิจกรรมเป็นเรื่องง่ายเกินไป มักเผชิญอุปสรรค....." (ต.ต.ก. บทที่ 66)

(7) "ผู้มีความรู้ แต่ทำตัวเสมือนไม่รู้อะไรเลย เป็นผู้ประเสริฐ ผู้ที่ไม่มีความรู้แต่ทำตัวว่าเป็นผู้รู้อะไรต่าง ๆ เป็นผู้ไม่ประเสริฐ...." (ต.ต.ก. บทที่ 71)

(8) "คำพูดที่ออกมาจากความจริงใจ มักจะไม่ไพเราะ คำพูดที่ไพเราะมักจะไม่ใช้ความจริงใจ คนที่ย่อมไม่ต้องการพูดได้เถียงเพื่อตัวของเขาเอง คนที่ชอบพูดได้เถียงเพื่อตัวของเขาเองมักไม่ใช่คนดีจริง ผู้ที่รู้จักยอมไม่จำเป็นต้องรู้อะไรมาก คนที่รู้อะไรมากมักจะไม่ใช่คนรู้จริง....." (ต.ต.ก. บทที่ 81)

ปรัชญาชีวิตของเหลาจื๋อสรุปลงได้ในหัวข้อ 4 ข้อคือ

1. จื่อใจ คือรู้จักตัวของตัวเองให้ถูกต้อง
2. จื่อเซ่ง คือชนะตัวของตัวเองได้
3. จื่อจก คือมีความรู้จักพอด้วยตนเองไม่ทะเยอทยาน
4. จื่อเต๋า คือมีเต๋าเป็นอุคมคติ

หลังจากเล่าจื๊อจากไปนอกค่าน ก็ไม่เคยมีใครพบเขาก่อนอีก ลัทธิคำสอนของเล่าจื๊อ กลายเป็น ลัทธิเต๋า เป็นอภิปรัชญา ที่ชาวจีนนับถือและภาควิมิ ต่อมาราว 200 ปี มีสาวกผู้ปราศเปรื่องของลัทธิเต๋า ชื่อ จวงจื๊อ (Chuang - Tze) ได้รวบรวมคำสอนและคัมภีร์ของเล่าจื๊อขึ้น และได้เขียนหนังสือเพิ่มเติมขึ้นอีก สนับสนุนพิธีกรรมคำสอนของเล่าจื๊อ และสั่งสอนผู้คนทั่วไป ทำให้ลัทธิเต๋ากลายเป็นศาสนา และมีผู้นับถือมากเพิ่มขึ้น

9.3.4 นักบวชในศาสนาเต๋า

โดยเหตุที่ศาสนาเต๋ามีในระยหลัง ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องไสยศาสตร์มากขึ้น เพราะในศาสนาเต๋า มีคำสอนเกี่ยวกับการแสวงหาอายุวัฒนะ ด้วยการเข้าสมาธิ การใช้กำลังอำนาจจิตในภายใน และอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในภายนอก เช่น อำนางเทพเจ้า เป็นต้น นักบวชในศาสนาเต๋า จึงกลายเป็นผู้มีควมชำนาญในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ และอ้างว่าสามารถติดต่อกับฟ้าได้ ทำให้ราชสำนักรับรองปรัชญาและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของนักบวชในศาสนา

จุดหมายปลายทางของศาสนาเต๋ามีวิวัฒนาการมาตามลำดับ ในระยหลัง ๆ เป็นการแสวงหาอมฤตภาพ ผู้ที่สำเร็จมรรคผลตามคติแห่งศาสนาจะกลายเป็นเทพคาหรือเซียน วิธีที่จะบรรลุมี 2 ทางด้วยกัน คือ วิธีภายนอก และวิธีภายใน

วิธีภายนอก ได้แก่การแสวงหาแร่ธาตุต่าง ๆ มาสกัดเป็นยาอายุวัฒนะจนถึงกับทำให้เกิดมีการเล่นแร่แปรธาตุต่าง ๆ ขึ้น

วิธีภายใน ได้แก่การปฏิบัติสมาธิเพื่อรวบรวมพลังต่าง ๆ ในร่างกายให้เป็นเอกภาพ เชื่อกันว่านักบวชในศาสนาเต๋า ถ้าถึงขั้นเป็นเซียนแล้ว จะสามารถแปลงกาย ล่องหน หายตัว เป็นผู้วิเศษได้ สามารถติดต่อกับเทพ และดวงวิญญาณของผู้ตาย และบอกเหตุร้ายคดีได้

นอกจากนี้ก็สามารถทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคน ของประเทศ และของโลกได้ โดยวิธีโหราศาสตร์ลงพื้นดินหรือพื้นน้ำ คอยกำหนดทิศทางลม หรือกระแสที่พัดทรายไปยังจุดใด และพัดไปอย่างไร ตรงที่กำหนดทางลมนี้ เข้ากับหลักแห่งสมโยคของธรรมชาติ 2 อย่าง คือ หยางและหยิน ผลที่ได้รับเป็นการทำนายเคราะห์กรรมของผู้ใดได้ ด้วย และเป็นผลทำให้ผู้ทำนายสามารถกำหนดรู้พลังทางธรรมชาติได้ด้วย (1)

นักบวชและสาวกของศาสนาเต๋า ประกาศว่าสามารถติดต่อกับเทพเจ้า ภูติผีปีศาจ ปลุกวิญญาณได้ ทำคุณไสย ทำร้ายผู้อื่นได้ และรวมเอาเทพเจ้าต่าง ๆ ในสวรรค์ ดวงดาวต่าง ๆ ในท้องฟ้า เขียน ผู้วิเศษ ผู้สำเร็จ ของวิเศษของกายสิทธิ์ ทำของให้มีความวิเศษ เส้นแร่แปรธาตุ เวทย์มนต์คาถาเข้าไว้ในศาสนาเต๋า โดยเฉพาะประกาศว่ามี ความรู้ ความสามารถในการทำอายุวัฒนา (2) และเรียกคำทำพิธีประกอบยาในราคาสูง มาก เป็นที่นิยมนับถือของเศรษฐี ขุนนางผู้มั่งคั่ง และฮ่องเต้ ราชสำนัก เพราะฮ่องเต้ทุกพระองค์ล้วนต้องการมีอายุยืนหมื่นปี

เมื่อนักบวชในศาสนาเต๋ากลาย เป็นผู้ชำนาญทางไสยศาสตร์ มีอำนาจใน ราชสำนัก เช่นนี้ ก็ทำให้นักปราชญ์และนักการเมืองผู้สุจริตแต่ไม่เลื่อมใส ต้องพ่ายแพ้แก่ นักบวชผู้อ้างเอาอำนาจ เทวดาและเวทย์มนต์คาถาเป็นเครื่องหาเงิน ทำให้ศาสนาเต๋ากลาย เป็นศาสนาที่มีเทพเจ้ามากมาย และสามารถผสมกลมกลืนกับพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน ซึ่งก็มีความเชื่อถือแบบเดียวกันนี้ได้ มีการบูชาดวงวิญญาณของธรรมชาติ

แต่ในเวลาต่อมา เมื่อประชาชนเอื่อมระอาในพฤติกรรมของนักบวชและสาวกของศาสนาเต๋า ประชาชนก็หันไปสนใจนับถือศาสนาพุทธและขงจื้อมากขึ้นทำให้ในช่วง ระยะเวลาหลังศาสนาเต๋า มีผู้นับถือน้อยลง

1. จางงัก หองประเสริฐ, ศาสนาสากล, กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช, 25   หน้า 153.
2. กาญจนาคพันธ์ (นามแฝง) "วัฒนธรรมสามเส้า", วารสารวัฒนธรรมไทย, ปีที่ 20 ฉบับที่ 3, 2520 หน้า 58-62.